

Steenmarters op Zuid: van *road pizzas* tot vaste bewoners?

Bibliotheek
Leiden

 Naturalis
Biodiversity
Center

27 JAN. 2015

Kees Moeliker [conservator, Natuurhistorisch Museum Rotterdam; moeliker@hetnatuurhistorisch.nl],

André de Baerdemaeker [ecoloog, Bureau Stadsnatuur; debaerdemaeker@bureaustadsnatuur.nl],

Erwin J.O. Kompanje [honorair-conservator zoogdieren, Natuurhistorisch Museum Rotterdam; erwinkompanje@me.com]

Mevrouw de Klerk had de camera-val bij haar tuinhuisje geplaatst om nachtelijke inbrekers op haar volkstuin in het Zuiderpark, direct ten zuiden van het Ahoy-complex, te betrappen. Het voor slechts zeven tientjes bij de Aldi aangeschafte cameraatje met bewegingssensor had echter alleen nog enkele buurkatten vast weten te leggen. Daar kwam in de vroege ochtend van 27 oktober 2014 verandering in. Het zoogdier op de foto was beslist geen kat. Met hulp van Facebookvrienden determineerde Rita de Klerk het dier correct als steenmarter en deed er, met de foto als bewijs (Fig. 1a), melding van op de website waarneming.nl. Daar trok deze Rotterdamse waarneming direct onze aandacht. Op een foto die enkele dagen eerder (22 oktober om 20:04 uur) genomen is, blijkt na bestudering ook een steenmarter te staan: het achterlijf en de staart zijn onmiskenbaar (Fig. 1b). Donderdag 11 december 2014 om 19:55 uur liep het dier weer in de fotoval.

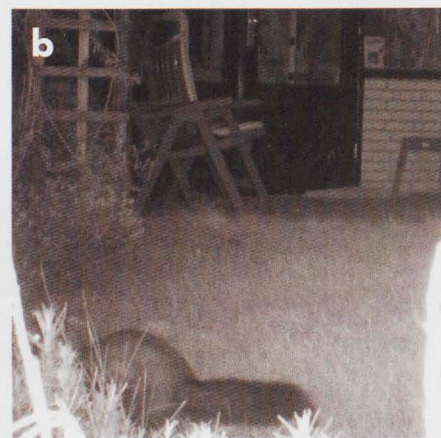
De steenmarter (*Martes foina*) is een roofdier ter grootte van een slanke huiskat dat zich bij uitstek aan weet te passen aan het leven in de stad. In het

oosten van Nederland kan men daarover meepraten: steenmarters kraken er zolders en kruipen onder de motorkappen van geparkeerde auto's - gedrag dat nogal eens tot schade en overlast kan leiden (Muskens & Broekhuizen 2005). Ze zijn niet kieskeurig en eten behalve vogels, konijnen, ratten, muizen, insecten en andere kleine dieren zoals kikkers ook geregeld fruit. De steenmarter heeft zijn verspreidingsgebied in Nederland de laatste jaren in westelijke richting uitgebreid. Kwam het inheemse dier 25 jaar geleden nog uitsluitend oostelijk van de lijn Groningen - Nijmegen - Maastricht voor, tegenwoordig wordt de soort met regelmaat tot de lijn Leeuwarden - Emmeloord - Utrecht - Breda gezien. En er zijn uitschieters tot in Amsterdam (Timmermans 2011), Den Haag en in Zeeland. De vondst van een verkeersslachtoffer langs de A29 in de Hoekse Waard, in 2008 (van den Hoogenhoff 2008; opgezet, Natuurbezoekerscentrum Klein Profijt, Oud-Beijerland), bleek een voorbode te zijn van meer steenmarters in en vooral langs de zuidrand van Rotterdam.

Kralingen, Charlois, Barendrecht

Niettemin stamt de eerste gedocumenteerde melding van een Rotterdamse

steenmarter uit 1986. Toen werd in een aluminiumfabriek in het Botlekgebied een nestjong aangetroffen, waarvan men vermoedt dat het als verstekeling met vrachtgoed was aangevoerd. Over het lot van het diertje is verder niets bekend (Broekhuizen *et al.* 1986). Bakker (2008) maakt melding van een ongedocumenteerde road kill in het Rotterdamse havengebied in begin van de jaren tachtig van de vorige eeuw. Daarna bleef het stil tot augustus 2008. Toen vingen de Rotterdamse boswachters een exemplaar dat een woning in Kralingen was binnengelopen. Elders in de wijk De Esch werd enige dagen later een ander exemplaar gevangen. Hoewel beide steenmarters ter plaatse weer losgelaten werden, is er nooit meer iets van vernomen. De steenmarterstille leek hiermee doorbroken, want ruim een jaar later, op 3 oktober 2009, vond Jeroen Willemsen een verkeersslachtoffer langs de Groene Kruisweg op Zuid, in de wijk Charlois. Dit jonge mannetje kreeg een plaats in de museumcollectie (NMR 9990-02976). De maag bevatte keverschildjes en de resten van een bruine kikker. Een natuurlijk dieet voor een steenmarter. Nog geen half jaar later was het weer raak: op 2 februari 2010 verzamelde Erwin Kompanje een verkeersslachtoffers langs de Leedeweg in

▲ Figuur 1 Steenmarter, volkstuincomplex de Zuiderhof, Rotterdam; **a** 27 oktober 2014, **b** 22 oktober 2014. (Rita de Klerk)

Barendrecht, op steenworp afstand van het Levend Landbouwmuseum 'De Kleine Duiker' en andere boerenbedrijven - een ideale leefomgeving voor een steenmarter, met elke dag een vers kippeneitje. Van dit dier, eveneens een jong mannetje (penisbeen 56 mm), zijn de huid en het losse skelet in de collectie opgenomen (NMR 9990-03075). Helaas was de maag leeg, zodat we niet weten wat zijn laatste maal is geweest.

Zuiderpark

Vervolgens duurde het tot afgelopen voorjaar voordat de volgende steenmarter werd opgemerkt. Op 31 mei 2014 schraapte André de Baerdemaeker een road pizza van het asfalt van de Groene Kruisweg, in het Zuiderpark (Fig. 2).

Omdat de kapotgereden ingewanden met het asfalt waren verkleefd, bleef de maaginhoud onbekend. Wel kon het geslacht van het dier dankzij de aanwezigheid van een penisbeentje (van 58 mm) met zekerheid worden vastgesteld: een jong mannetje. Van dit volkomen aan flarden gereden dier kon gelukkig wel een mooie balg gemaakt worden (NMR 9990-03267). De twee Rotterdamse exemplaren en de steenmarter uit Barendrecht zijn afgebeeld in Figuur 3.

Op eigen kracht?

Wanneer we alle waarnemingen en vondsten op een rij zetten, groeit het vermoeden dat de steenmarter vaste voet aan de grond probeert te krijgen in Rotterdam. Daarbij speelt Rotterdam-Zuid, met name de westzijde van het Zuiderpark, een prominente rol. Hoe komen deze marters in Rotterdam terecht? Bakker (2008) betoogt dat de Kralingse steenmarters Rotterdam op onnatuurlijke wijze bereikt moeten hebben: meegelif met (vracht)verkeer uit het oosten,

▲ Figuur 3 De gebalde steenmarters uit Barendrecht (rechts, NMR 9990-03075), Charlois (midden, NMR 9990-02976) en het Zuiderpark (links, NMR 9990-03267). (Kees Moeliker)

of doelbewust losgelaten. Ook de vondsten in Barendrecht en Charlois zijn in verband gebracht met aanvoer via gemotoriseerd verkeer vanwege directe nabijheid van de A15, de logistiek belangrijkste oost-west transportroute van de regio. De eigenaardige gewoonte van steenmarters om zich geregeld in de motorcompartimenten van auto's op te houden, maakt dat ze stevast met auto's geassocieerd worden. Toch is het niet waarschijnlijk dat een steenmarter zich onder de motorkap van een rijdend voertuig mee laat voeren naar verre streken. Het zijn behoedzame dieren die ook binnen de bebouwde kom veel

moeite doen om direct contact met mensen te mijden. De relatie tussen steenmarters en autosnelwegen lijkt eerder ingegeven te zijn door de vele verkeersslachtoffers. De toestand waarin steenmarters doorgaans worden waargenomen is immers plat op het asfalt. De verliezen onder zwerfende jonge (mannelijke) dieren zullen in een regio met een dicht wegnnet aanzienlijk zijn. Dat er toch steenmarters zijn die het gemotoriseerde verkeer in de grote stad weten te ontlopen, blijkt nu dus uit een springlevend exemplaar* dat in oktober en december 2014 in het Zuiderpark in de cameraval van mevrouw de Klerk liep.

Noord-Zuid

De vraag of de steenmarter in het Zuiderpark een blijvertje is of dat we te maken hebben met rondzwerfende eenlingen, blijft vooralsnog onbeantwoord. In de zuidelijke stadsrand van Rotterdam zijn de kansen voor de steenmarter goed - mits ze drukke autoroutes vermijden. In het parklandschap is voldoende voedsel voor deze opportunist (muizen, ratten, konijnen, vogels, kikkers, eieren, bessen) en genoeg bebouwing om de dag in door te brengen. De steenmarter is er zelfs veilig voor de vos, zijn enige natuurlijke vijand. Dit roofdier concentreert zich in groeiend aantal langs de noordelijke stadsrand en in een brede corridor die loopt van Ommoord tot de Van Brienenoordbrug (De Baerdemaeker *et al.* 2011). Af en toe dringt er een door tot in het hart van de stad, maar de Nieuwe Maas vormt nog een barrière. Vossen in Noord en steenmarters op Zuid - het is goed geregeld in de Rotterdamse stadnatuur. ◀

Referenties

- Bakker, G. 2008 - Rotterdam heeft er een groot roofdier bij! - *Natuurlijk Rotterdam* 9(2): 4-5
- Baerdemaeker, A. de, Zwarte, N. de & Jaarsma, S. 2011 - De vos verovert nieuwe streken - *Straatgras* 23(5): 71-72
- Broekhuizen, S., Hoekstra, B., Laar, V. van, Smeenk, C. & Thissen, J.B.M. (red.) 1992 - *Atlas van de Nederlandse zoogdieren* - KNNV Uitgeverij, Utrecht
- Hoogenhoff, M. van den, 2008 - De eerste steenmarter in de Hoeksche Waard! - *Waar(d)zegger*, lente 2008
- Muskens, G.J.D.M. & Broekhuizen, S. 2005 - De steenmarter (*Martes foina*) in Borgharen: aantal, overlast en schade - *Alterra-rapport* 1259
- Timmermans, G. 2011 - De eerste waarneming van steenmarter (*Martes foina*) in Amsterdam - *Blaadje* 2011/3 - KNNV Amsterdam

* Theoretisch kunnen het meerdere individuen zijn.

▲ Figuur 2 De steenmarter als road pizza in het Zuiderpark, nu NMR 9990-03267, zoals aangetroffen op 31 mei 2014. (Jeike L. van de Poel)